

PETR RŮŽIČKA

DEVÍTI KRUHY

ARBEIT
MACHT FREI

COSMOPOLIS

PŘÍBĚH ČESKÝCH STUDENTŮ
INTERNOVANÝCH V SACHSENHAUSENU

Petr Růžička

DEVÍTI KRUHY

PETR RŮŽIČKA

DEVÍTI KRUHY

PŘÍBĚH ČESKÝCH STUDENTŮ
INTERNOVANÝCH V SACHSENHAUSENU

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Text © Petr Růžička, 2025

Cover © Tomáš Sitar, 2025

© Grada Publishing, a. s., 2025

Redakční úpravy a korektury Monika Jitřenková

Sazba Roman Křivánek, Art007

ATELIER Grafický návrh obálky Ing. arch. Tomáš Sitar
TOMSON A-PARTNER ARCHITECTS
ATELIER TOMSON

Vydala Grada Publishing, a. s. pod značkou Cosmopolis v Praze roku 2025,
jako svou 10082. publikaci

Tisk Typodesign s.r.o.

Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-8011-0 (ePub)

ISBN 978-80-271-8010-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-5971-0 (print)

Tam někde v dáli je Něco
a (snad) stojí při nás

PROLOG

Nespočet krystalků sněhu díky mrazu ostrých jako břitva, z nichž ani jeden není stejný, se ve světle reflektorů třpytí a mihotají jako drahokamy v plameni svíčky. Chtějí se snad vyrovnat hvězdám na ustupující noční obloze? Ta, průzračně černá, je poseta zimními hvězdami a souhvězdími. Zdá se, že vše nejbedlivěji shora sleduje Orion. Bájný starořecký lovec, jehož osudem byla bohyně Artemis. Sněhové vločky, než je nemilosrdně sevřela dýka mrazu, se ještě před nedávnem snášely z nebe s úžasnou noblesou tančící jako baletky, svírají nyní vše živoucí společně s krutým mrazem v osudovém klinči.

Bruno marně přikazuje svým zubům, aby v ústech neposkakovaly a nedrkotaly. Šílená zima už mu prostoupila celým tělem až do morku kostí. Tělo se mu neovladatelně chvěje jako vysoká tráva ve větru. Tenoučké lágrové kalhoty a svrchník jsou v souboji s téměř třicetistupňovým mrazem odsouzeny k jistému nezdaru stejně jako člověk s rendlíkem proti záplavě. Zděšeně pozoruje, že před ním stojící Karel je na tom ještě hůře. Karlovi se z úst derou uši drásající vzlyky a sténání. Do toho Bruno vidí, že se pod Karlem vytváří ve sněhu žlutavá loužička.

„Karle, Karlíku, proboha tě prosím, vydrž,“ šeptá Bruno přeskakujícím hlasem Karlovi, jehož tělo se neovladatelně vlní mnoha záškuby. Vzduch unikající při mluvení z úst se rázem mění v oblak páry. Karlovi tře záda svými zcela zkrehlými prsty, čímž zahřívá nejenom kamaráda, ale trochu také i sebe.

„Sakra, kluci, říkám vám, hýbejte se, hlavně hýbejte prsty na rukách a na nohách! Hýbejte se a tiskněte se těsněji k sobě. Jestli vám

prsty nebo uši upadnou, už vám to zpátky nepřišiju,“ nabádá už po několikáté všechny okolo nedaleko Bruna stojící medik František z Hradce Králové.

Ke skupině studentů se od budovy velitele tábora blíží vedoucí vězeňské samosprávy Harry Naujoks.

Třeba nám nese zprávu, že toto nelidské utrpení končí, blesklo Brunovi naivně hlavou.

Harry se zastavil u studentů a povzbuzuje je, aby vydrželi a nevzdávali se: „Chlapci, byl jsem několikrát za velitelem tábora, ať už se můžeme rozejít, ale je to marný. Podařilo se mi pouze pro vás vyjednat, že dostanete klapky na uši. Vydržte, za chvíli s nimi přiběhnou a můžete si je nasadit.“

Skupina českých studentů nechodí, tak jako ostatní vězni v táboře, pracovat, a proto nemají na klapky proti chladu nárok. Jeden by řekl, že takové malé klapky na uši jsou kapkou v moři velkého utrpení, ale skutečně mohou znamenat ten pověstný miniaturní vlásek mezi životem a smrtí.

A přitom dnešní ráno začalo zcela běžně, tak jako každý jiný lágrový den. Po probuzení se tisíce heftlinků, stejně jako obyčejně, shromáždili na apelplacu k rannímu počítání. Vzhledem k nesmírné zimě toho rána si žádný z vězňů nepomyslel, že zrovna dnes v takové sibiřii tu budou hodiny trčet a umírat. Něco však mohla signalizovat ta skutečnost, že dnes tu s nimi od začátku nebyli na počítání žádní esesáci. A když po půl hodině dostali pokyn k rozchodu, každý z nich si oddechl. Ale chyba lávky. Heftlinkové se ještě ani nevydali na cestu ke svým barákům, když přišel rozkaz vrátit se na svá místa na apelplacu. Kápoové a další pomocníci esesmanů z řad vězňů je údery a kopanci sešikovali zpátky do formace.

Jeden se tiskne na druhého, snaží se poskakovat, jakkoliv si zahřívát omrzající nosy a prsty na rukou. Poskakování nepomáhá. Nyní se každý v pudu sebezáchovy tlačí co nejbližší s cílem zachytit aspoň trošku tepla.

Starší a slabší vězni se nedokážou udržet na nohách. V záchvatu padoucnic padají na zem jako přezrálé švestky. Leichentrégrové nestačí mrtvé odnášet. Nakonec jsou nosiči mrtvol zahnáni, a ti, co esesácký běs nepřežili, zůstávají ležet s vyvrácenýma žalujícíma očima na místě, kde se svalili.

Bruno s Karlem a dalšími českými studenty taktéž bojují o holý život. Výhodou je jim jejich mládí, zdraví a silná sounáležitost českého studentského kolektivu.

„Bruno..., Bruno...,“ koktá Karel fialovými rty, „to nejni normální apel, to je naskvál, voni nás chtějí zamordovat. Bruno, já tadyk nechcu umřít!“

Bruno se ještě více přitiskne na Karlova záda a rukama mu silně tře ramena. Cítí to stejné zezadu od dlouhého Honzy. Tělem se mu rozlila aspoň kapička tepla a dvě kapičky naděje.

„Karlos, musíš vydržet, myslí na to, že se musíme vrátit domů, tady to nesmí být náš konec. Proboha, Karlíku, vydrž!“

Snaží se kamarádovi dodávat odvalu, ale sám by ji potřeboval. Mráz se mu zakusuje do těla svými ostrými zuby. Působí mu doposud nepoznanou bolest. Ovládá ho a svírá. Dělá vše pro to, aby vydržel, a v největší krizi Bruno zavírá oči a přikazuje si myslet na něco hezkého. Soustředí se a představuje si první setkání s Eliškou na Petrově. Zase padají trpytící se sněhové vločky a roztoužená Eliška se k němu vroucně tiskne. Bruno cítí slzy v očích. Rychle je ledovýma rukama stírá, aby mu u očí nepřimrzly. Kolena se mu podlamují, tělo slábne, ale jeho mladá duše to nechce za žádnou cenu vzdát. Zdá se mu, že zase zažívá ten pocit, jako kdyby vystoupil ze svého těla a vše viděl očima někoho jiného zpoza hustých chuchvalců mlhy. Podobný stav už zažil v Praze před odjezdem do lágru, když jej mlátili ti tři gestapáci. Je snad znovu na cestě na druhou stranu?

„Rozchod do baráků,“ ozývá se po desáté dopolední rozkaz. Vězni se pokoušejí uvést do pohybu na kost zmrzlá chodidla. Nedaří se to, nohy se podlamují. Podpírají jeden druhého a v mrazivém transu

opouštějí apelploc, kde na zemi leží desítky mrtvých, jejichž ztuhlá nehybná těla tvoří děsivé sousoší.

V půl naší zemské pouti, když se vkročí, já octnul jsem se
v tmavém, pustém lese, neb cesta pravá zmizela mi z očí.

– *Peklo, Dante Alighieri* –

Vlak se svojí lokomotivou a mnoha vagóny vydává známý monotónní tichý hluk, jak kola pravidelně rachotí nárazy na místa spojení kolejnic. Kalným ránem si rází cestu stále severním směrem. Probouzející se vesničky, malá i větší města jsou němými svědky jeho pouti. Jako had se vlní českou krajinou. I hora Říp z uctivého povzdálí sleduje jeho cestu. Mnohým lidem na perónech nádraží a nádražiček zůstane záhadou, kam se ubírá vlak se všemi okny zaslepenými staženými roletami, překrytými papíry, či prostě zamalovanými barvou.

Co se to proboha děje, táže se sám sebe v duchu Bruno jako ve snách. Zbité tělo jej děsně bolí. Cítí se podobně jako po napadení brněnskými turnery před několika lety, ovšem tentokrát bez otcových povzbudivých slov a jeho lahodné whisky. Z výrazů tváří okolo něj sedících mládenců odečítá zmatek a zděšení. Namáhá se pochopit, co se to přihodilo. Všichni v kupé jsou dušeni hrůzou a nejistotou okamžiku. Hledí do vyjukaných očí naproti němu sedícího hochu. Nešťastníka, kterého do vagónu dostrkali na poslední chvíli. V prvním momentě, když ho uviděl, se zmohl jen na banální tichou poznámku: „Proboha, kde máš boty?“ Nejenže dotyčný nepřišel s botami na nohou, ale neměl ani ponožky a oblečen byl jen v pyžamu.

Bruno obětoval svoji čepici, aby si s ní nebožák mohl obalit aspoň jednu nohu. Každý z deseti hochů tísnicích se v kupé, tedy až na jednoho, obětovali nějakou část svého oblečení, aby se nově příchozí aspoň trochu zahřál. Ve vlakovém kupé byla zprvu strašná zima.

Jakmile obdarovanému přestaly drkotat, zuby všem poděkoval: „Jsem Jindra. Vytáhli mě na koleji přímo z postele. Dlouho jsem se učil a pak tvrdě usnul. Jak po nás hulákali, stihl jsem si dát na nohy pouze trepky, co jsem měl u postele, a už mnou smýkali ven. O ty pantofle jsem přišel už při nastupování do nákladáku. Nastotísíckrát vám děkuju. Nevím, co bych si bez vaší pomoci počal. A kam myslíte, že nás to vezou?“

Všichni sklopili oči. Na tuto otázku, byť si jí lámou hlavu neustále, neznali odpověď. Jen ten, co seděl u okna a neobtěvoval žádný kus oblečení, spustil: „To su porat same dřisty. Trochu nás povozi, udělají bububu, a pak pošlu dom k mamušam. Taka spanila jizda, rozumíš, abychom byli hodni. Take postrašení.“

„To se ví,“ přidal se k němu opatrně vedle něj sedící hoch.

Bruno se s ohledem na směr jízdy nemůže zbavit nepříjemného pocitu, že směřují do Německa. Nejspíš na nucené práce. Teď, když se pustili do války, potřebují každou levnou pracovní sílu. Po zprávách kolegů, sedících u oken, bylo stále jasnější, že drží směr Německo. Tam jsou i ty koncentrační tábory... Z myšlenek kroužících mu hlavou se celý roztřásl.

A ne, opravdu to není zima, protože teď už je v kupé zase horko až k zalknutí. Otevřít okno mají přísný zákaz.

Bylo však něco, co jej trápilo mnohem více. Uvnitř ho hnětly myšlenky jako obří stroj na těsto. V hlavě mu burácí rej otázek. Co bude s jeho nejbližšími? Proboha, co je s maminkou a Eliškou? Táta a Žanek jsou aspoň chlapi...

V kupé se teď téměř koupou v potu studenti pražských vysokých škol. Pocházejí skoro ze všech pražských kolejí. Jsou tady z Hlávkových kolejí, Masarykových kolejí, Švehlových i z kolejí na Letné. Není tu nikdo z Hradčanských kolejí, Štefáníkových, ani z Alexandrových. Je zřejmé, že Němcům šlo pouze o studenty české národnosti. Postupně všem lapeným dochází, že jde o cílený úder na budoucí českou inteligenci.

Bruno ve svém nejbližším okolí nezaregistroval nikoho z demonstrantů. O Brňácích ani nemluvě. Ovšem do ostatních kupé, natož do jiného vagónu se nedostanou. Dlouho je nepouští ani na záchod.

Hodiny a hodiny neměl nikdo z nich v ústech nic k jídlu ani k pití.

Esesáci jedoucí ve vlaku jako stráž si krátí čas pohledem na studenty, které nutí cvičit. Hoši musí neustále střídavě sedat na lavici a na zem. V kupé je málo místa, a tak nebožáci do sebe strkají a padají přes sebe. To vše k všeobecnému pobavení německých strážů, kteří *cvičence* občas povzbudí kopancem či ránou pažbou pušky.

Hned po vyjetí vlaku z Prahy byli všichni studenti seznámeni s tím, že pokus o útěk bude potrestán zastřelením, stejně tak i spánek.

„Co tys jim, prosím tě, proved, že seš tak zřízený?“ dotázal se Bruna vysoký na okraji sedící student s tmavým monoklem okolo levého oka.

„Nesmekl jsem dost rychle čepici a díval se jim do očí,“ zalhal opatrně Bruno, aniž by chtěl cokoliv dalšího rozebírat, „ale co ty, kdo tebe vzal přes oko? Hraje ti všema barvama.“

„No, já jen řek, že nejsou žádný Nojšl, že se jmenuju hezky česky Neuschl a začal jsem to hláskovat. Chytl jsem jednu pěstí a stejně jsem byl dál německy Nojšl,“ odpověděl potichu a hořce se zasmál dotázaný česko-německé jazykové hříčce, jež se ukázala v této době jako zdraví nebezpečná.

Zrak obracel jsem kol a slyšel pouhý jen pláč a vzdech,
po obou stranách zívá pln muk a nářků strašlivých kraj dlouhý.

– *Peklo, Dante Alighieri* –

Známý monotónní zvuk vlastní všem vlakům světa je jedinou jistotou českých studentů mířících do neznáma. Jsou odváženi stejně, jako byli kdysi dávno odváděni mladí lidé Krysařem z Hamelnu.

Bruno stojí nad záchodovou mísou a snaží se v drkotajícím vlaku vymočit. Tak dlouho to musel zadržovat, když je na WC nechtěli pustit, až se mu to zarazilo. Navíc za ním stojí a sleduje ho mladý esesman, kterého k nim před chvílí nově přidělili. Ten sice nikomu neubližuje, ale Bruna při močení stejně silně znervózňuje.

Nakonec se dobrá věc podařila. Spokojený Bruno pohlédl do tváře stejně starého, možná i mladšího, Němce. Vzhledem k tomu, že výraz, který ve tváři mladého strážce spatřil, byl za posledních několik dní první normální, dal se s ním svojí perfektní němčinou do řeči.

Světě div se, esesman mu dal dokonce kousek chleba a napít. Bruno především ocenil, že mohl konečně svlažit vyprahlé hrdlo. Jeho všetečné otázky, především stran cíle cesty, mu Němec ovšem zodpovědět nedokázal. Prostě dostal rozkaz je hlídat. Nic víc, nic míň.

Brunovi se nepodařilo strážného přesvědčit, aby o jejich osudu zpravil jeho rodinu v Brně nebo alespoň příbuzné v Německu. Nicméně byl nebetyčně vděčný za kousek normálního hovoru, žďibec chleba a pár hltů vody. Nejsou všichni lidé zlí, pomyslel si.

„Kde seš tak dlouho? Taký musíme na stranu,“ přivítal nevrle Bruno v kupé jeden ze spolucestujících. Únava, hlad, žízeň, strach a nervozita již na pasažérech tohoto podivného transportu vykonaly své. Přese všechnu hrůzu však mladá těla a duše mládenců celou situaci zvládala stále ještě nadmíru úspěšně.

Jakmile vykonali všichni své tělesné potřeby a některým se i třeba podařilo po kapsách najít zapomenuté zbytky nějakého jídla, byl svět hnedle o něco málo veselejší. Noví členové vyměněné stráže už je také neokřikovali za každé slovíčko, a hlavně nenutili cvičit, ani je nijak netýrali.

„Esesáci utvořili úzký špalír, kterým jsme museli proběhnout. Tloukli nás hlava nehlava obušky a holemi. Zuřili přitom a šílená nenávist jim koukala z očí i z každičkého jejich gesta,“ pustil se do vyprávění okamžiků po zatčení student s brýlemi, jejichž jedno sklíčko je silně naprasklé.

Bruno pozorně poslouchal a po očku všechny v kupé sledoval. Vnímal, že každý se najednou potřebuje z té prožité hrůzy vymluvit. Jako kdyby se pod tíhou vody protrhla stavidla.

Ještě než se stačil k debatě svojí troškou přidat, slyší dlouhána se jménem, jež tak podráždilo Němce: „Já mám skoro dva metry vejšky, a to se jim pramálo líbilo. Všichni byli menší. Tož si na mě rádi zgustli. Začalo to hned, jak sem seskakoval z nákladáku. Sotva sem dopadl na zem, hned sem schytal jednu po palici obuchem, kterým mně srazili z hlavy klobouk. Ale to nebylo všechno. Klobouk sem tak nechal kloboukem. Dále vždycky při jakémkoliv řazení sem samozřejmě trčel z řady, což byl signál tuhle pro ránu pažbou pušky, tuhle pro pořádný kopanec do zadnice.“

Brunovi létaly myšlenky hlavou jako vylekaní holuby, když do jejich houfu na silnici náhle vjede automobil. Přiklonil se k názoru, že o svůj hrozný zážitek se dělit nebude. Ostatně z vyprávění dalších studentů bylo jasné, že jejich zážitky jsou trošku jiné a nevážou se k událostem souvisejícím bezprostředně s demonstrací po Opleta-lově pohřbu.

„Nás vytáhli v pátek časně zrána z kolejí a zavezli do Ruzyňských kasáren, do smrdutý jízdní. Nepustili nás, stejně jako tady, na záchod, dělali jsme to pod sebe do pilin... Hnus, fakt hnus. A do toho pořád nevíš, proč tam jsi, proti čemu ses provinil, prostě nechápeš nic. Jenom máš nervy nadranc, máš hlad a žízeň a je ti zima. Nesměli jsme spolu mluvit. Celou dobu na nás mířili vojáci několika kulomety. To ti hlava nebere. V jednu chvíli máš hlavu plnou jen učení, zkoušek a myšlenek na holky a najednou o hladu a žízni trčíš ve strachu na smradlavých pilinách a koukáš do hlavně kulometu,“ svěřoval se další.

„Samozřejmě za celou dobu se nás tam nikdo nezeptal na hlad či žízeň,“ převzal štafetu vypravování jiný student, „je zajímavý, že druhý den pustili domů všechny Slováky či jiný národnosti. Nejprve z jedné vody načisto to na koleji pobrali všechno, padni, komu padni, ale pak jsme zůstali jen my Češi.“

„Jak říkáš, ale taky pouštěli ještě mladší ročníky pod dvacet let,“ přidal se sedící u okna, „ti propuštění se museli hluboce uklánět a nahlas děkovat Němcům za tuto velkorysost. Nám, co jsme zbyli, teprve večer pohodili pár bochníků černého chleba, o který se strhla rvačka. Kdo byl pomalejší, nebo neměl ostré lokty, hladoval. Aspoň že v noci jsme už nemuseli stát a dovolili nám sednout si do těch pilin. Ještě že nás tam bylo tolik a mohli jsme se těsně k sobě srazit a navzájem se zahřát. Byla tam děsná zima. Odevšad táhlo, no hrůza.“

Brunovi utkvěl pohled na Jindrovi, který se doposud do debaty moc nezapojoval. Slyšel jej tichým hlasem pronášet: „Bylo to hrozné, ale, pánové, to vám povím pro mě bylo nejhorší potom, jak ráno do tý jízdní dorazil ten nějaký německý důstojník, nějaká pořádná šarže dle uniformy to byla.“

„To byl K. H. Frank,“ skočil mu do řeči dlouhán. „Toho já poznám.“

„Stál tam rozkročený před náma, pohrával si se svejma koženějma rukavicema. Já vůl si myslel, že teď nám řekne, že můžeme jít domů, a ať už dáme pokoj. No prdlajs, on si ten pohled na nás ubožáky vyloženě vychutnával a potom nám sdělil, že české vysoké školy jsou na tři roky uzavřeny, vůdcové studentů byli zastřeleni a my že potřebujeme převychovat. Tak mám obavy, že nás teď právě vezou do Německa na tu převýchovu,“ strachoval se Jindra.

Bruno si ještě vyslechl, že po odjezdu K. H. Franka před studenty vysypali vojáci na zem hromadu klobouků a čepic sražených jim z hlavy a rozbitých brýlí a v pětistupech je následně mlhavým chladným ránem za doprovodu odjíždějících zbraní odeskortovali na nádraží.

Právníkem už jistojistě nikdy nebude. Přitom k tomu scházelo už jen pár posledních zkoušek... Místo advokátní nebo soudní praxe ho čeká nejspíše jen těžká manuální práce, ponížení a další utrpení. Takovéto myšlenky teď okupují Brunovu mysl poté, co si vyslechl své druhy v této těžké situaci. Už další vyprávění neposlouchá, už nechce nic více slyšet. Nejraději by si rukama silně zacpal uši. Uzavírá se do svých vlastních myšlenek, uzavírá se za hradbu mlčení a nutí se

nic dalšího neslyšet. Do svého bolavého nitra už nechce nic dalšího vstřebávat. To je již tak přeplněno vším prožitým bezprávím, nespravedlností a zlem, při němž je člověk člověku vlkem, a v němž lidské bytosti nejenže se nechovají jako lidé, ale zapomněli na veškerá Boží příkázání. *Miluj bližního svého* se už ani nekrčí v koutku, ale evidentně úplně zmizelo z povrchu zemského!

Tma pekel a noc světla oloupená, kdy nebem hvězdná záře
nezaplála, a obloha kdy nejvíc zatažena.

– *Peklo, Dante Alighieri* –

Eliščiny medově něžné oči laskají Bruna pohledem. Eliška stojí v dozrávajícím pšeničném poli. Vůkol ní se ve větříku míhají obilné klasy. Nad hlavou jí září velké červencové slunce. Vše je jako ve zpomaleném filmu. Klasy se velmi pomalu přelévají, evokující proudy vody v dravé řece. Stejně tak i Eliščiny dlouhé vlasy. Usmívá se na něj a její krásné laskavé oči téměř neznatelně opakovaně pomalu pomaličku zamrkají. Bruno si musí dát dlaň před oči. Slunce jej oslňuje stále více a brání mu v pohledu na nádhernou Elišku. Chce jí podat ruku, přitáhnout ji k sobě. Ona se však vzdaluje a její obraz postupně mizí. Bruno k ní zoufale natahuje obě svoje ruce. Cítí obrovskou bezmoc. Nemůže se hnout z místa, nemůže ji dosáhnout. Ať dělá, co dělá, vše marné. Šílený pocit bezmoci ho spaluje nelítostným žárem.

Bruna vzbudilo trhnutí vagónu při zastavení vlaku. Vteřinku dvě nevěděl, co se děje, kde je. V tom uslyšel němčinou pronášené hlášení nádražního rozhlasu. Procitnutí do reality bylo okamžité a bolestné. Utřel si rukávem slinu vytékající mu z koutku úst. Po očku se nenápadně rozhlédl okolo po svých družích, ale nikdo jej nesledoval, nikdo mu nevěnoval pozornost. Všichni v sobě zpracovávali tu skutečnost, že opravdu opustili rodnou zemi a jsou v obávaném Německu.

„To na spanilou jízdu nevypadá, že,“ neodpustil si Bruno jízlivou poznámku směrem k nepříjemnému partákovi u okna.

Ten jenom zabručel cosi ve smyslu: „Ty si jakysi cyp,“ načež Bruna probodnul zlostným pohledem.

Vedle něj sedící hoch, jenž taktéž doposud stále věřil, že brzo budou zpátky doma, se dal do pláče. Hlavu přitom skryl v dlaních.

Dusnou chvíli rozehnala náhlá přítomnost zdravotních sester ve sněhobílých uniformách označených červeným křížem. Čistě oblečené hezké dívky hochům zvedly hlavy. Děvčata jim podávala horký čaj v papírových kelímcích, ale žádné se na ně neusmálo. Tvářila se kysele jako zelí s citronem dohromady.

Bruno viděl Jindru, který se opatrně napil čaje, jak se mu zkřivila tvář nechutí. Přičichl a trochu ochutnal. Tekutina neměla žádnou chuť. Oslovil proto jednu z mladších sester: „Mein liebes Fräulein, dovolte prosím otázku, kde to jsme a co jste nám to přinesli?“

Dívka se na Bruna škaredě zadívala a odsekla mu: „V Drážďanech a vůbec, co je ti potom. My jsme čekali naše kluky z fronty, a ne nějaké Čechy!“

Zdravotní sestry vlak rychle opustily a venku zatím padla tma. Ve vagonech bylo jen slabé světýlko, a tak se všichni uzavřeli se svými ponurými myšlenkami do sebe a pokoušeli se raději usnout.

„Berlin Hauptbahnhof,“ vyřvávají nádražní tlampače. Esesáci se aktivizují. Vagonem probíhá nějaká vyšší šarže a štěká rozkazy na všechny strany. Vlak se dal za chvíli ještě do pohybu, ale zanedlouho zastavil nadobro.

„Alles raus,“ křičí stráža a opakuje: „Všechno ven, rychle, dělejte, hněte sebou, vy všiváci!“

Údy hochů zdřevěnělé sezením během dlouhé jízdy nechtějí poslouchat. V přeplněném kupé a v úzkých uličkách se zmateně tlačí a škobrtají o sebe. Prozatím nenápadné a tiché nástupiště rázem ožívá halasem a výkřiky. Ztuhlí čeští studenti po vyskočení z vagonů ve vzniklé vřavě zmateně narážejí jeden do druhého. Znovu,

pokud některý nestihl při vystoupení včas sundat z hlavy svoji pokrývku, hned je mu z hlavy sražena. Dramatické nádražní divadlo, je stejně jako na divadelní scéně, nasvíceno silnými reflektory, jež hochy oslňují.

Bruno po seskočení ze schůdků vagónu na perón inkasoval od jednoho ze strážných pažbou pušky motivační herdu do zad, aby se rychleji řadil do zástupu. Ztratil přitom rovnováhu a zakopnul o malý lepenkový kufr, stojící mu v cestě. Z kufru se vyvalily knihy a právnická skripta. Majitel rozkopnutého kufru se po Brunovi ohlédl. Jejich pohledy se setkaly. Bruno nevěřil svým očím. Hleděl jimi na svého spolužáka a kamaráda Karla z brněnské právnické fakulty.

„Karle!“

„Bruno!“ odpověděl Karel a vrhnul se Brunovi do náruče. Se slzami v očích se chvíli pevně objali. Oba do tohoto lidského okamžiku dali všechny svoje nahromaděné obyčejné člověčí emoce. Všechny prožité hrozné a silné zážitky z posledních desítek hodin byly na chvíličku díky tomuto krátkému objetí rozpuštěny a zapomenuty.

Ale už je tu jeden z esesáků. Drží v rukou skriptu *Trestní právo* a sudetskou češtinou na ně spustil: „Práfnýk? Hofno leta, šátna práfnýk!“ Oběma uštědřil řádný políček a rozkopal knížky po peróně.

Karel schytl ještě pár facek a rychle pochopil, že má nechat skriptu skripty... Už se více nediví zmalovanému Brunovu obličejí a s batohem na zádech rychle utíká za dalšími studenty.

„Vítej v realitě, Karlos. Ty ses snad chtěl učit...?“ otázal se Bruno přítele.

„My vůbec netušili, co se děje. Povolili nám zavazadla a tak. Tady koukám na některý kluky, že nemaj ani boty...“, odtušil na půl úst opatrně Karel. „Bruno, kde to proboha jsme, co po nás chtěj?“

Bruno už nestačil odpovědět, protože Karel inkasoval do ramene řádnou ránu pažbou pušky.

„Hubu držet! Kušujte a marš. Dělejte! Rychleji, rychleji!“ řvou na ně strážníci.

Mnohohlavý studentský zástup se v pětistupech šine rozbahněnou cestou zkrápěn drobným vytrvalým deštěm a doprovázen ledovým skučícím vichrem. Někteří spoře oblečení a bosí hoši z pražských kolejí zažívají pravý očištec. Cesta klouže. Občas některý ze studentů upadne do bláta, čímž na chvíli zastaví vlnící se průvod, ale především na sebe upře pozornost nervózních, stále řvoucích stráží, kteří mu pažbami, holemi a obuškami vysvětlí, že padání je nežádoucí.

Okolo rostoucí, ve tmě a větru se vlnící vysoké stromy dotvářejí tomuto absurdnímu divadlu dramatickou kulisu, nasvícenou nesenými reflektory. A když se z temného lesa začnou ozývat výstřely, krve by se v českých studentech nedořezal.

Náhle se před průvodem, jako před pohádkovými Jeníčkem a Mařenkou, vynořují světla. Studenti již vidí dlouhou matně šedou zeď se strážními věžemi a reflektory.

„Panenko milostiplná, Bože můj, co tohle je, co s náma bude...?“ ptá se Karel.

„Obávám se, že vidíme ten koncentrační tábor, o kterém mi povídal příbuzní v Německu...“, odtušil tiše Bruno.

Tu cítil jsem, jak prudkém ve náraze se chvěla hora, mráz
na mne se řítí, jak šel bych na popravu.

– *Peklo, Dante Alighieri* –

Jakmile noha posledního studenta a strážného dopadla za těžkou železnou branou s vykováním nápisem *Práce osvobozuje*, vrata se za všemi s hlomozem a bouchnutím uzavřela. Skřípavý a důrazný železný hluk definitivně studentům oddělil dva zcela rozdílné světy. Hodiny tyčící se nad budovou se železnými vraty dál ukrájí míjející pozemský čas. Ovšem pro nově příchozí jako kdyby se právě zastavil. V každém z nich se nyní krčí malá dušička. Někteří se v duchu nebo

šeptem modlí. Nebude trvat dlouho a záhy všichni sem dostrkaní čeští hoši pochopí, že venku zůstal normální, lépe řečeno ještě snad relativně normální svět a uvnitř je vítá samo peklo.

Bruno mžourá očima do ostře svítících reflektorů mířících na ně z několika stran. Rukama si zakrývá zrak, aby lépe viděl. Stojí na velkém prostranství a na přivítanou jim z několika ampli-onů vyhrává hlasitá hudba. Teď to dají ještě víc nahlas a za zvuků toho kraválu nás z těch strážních věží kulomety postřílejí, pomyslí si na okamžik. Se staženým žaludkem a bolestí ve střevech očekává každým okamžikem výstřely. Únavou, strachem a prožitým stresem se mu rozklepala kolena. Nutí jej to podřepnout. Chvěje se po celém těle. Snaží se své tělo ovládnout, ale rozdrkotaly se mu i zuby. Udržet zuby při sobě je marnou snahou. Nechce si překousnout jazyk. Neví, jestli to je zimou, hladem či vysílením. Ten stav netrvá dlouho, protože dobře mířená rána holí do jeho zad, doprovázená řízným rozkazem esesáka v uniformě s umrlčí lebkou a zkříženými hnáty na čepici: „Musíš stát, pse!“ všechny jeho problémy rychle *vyléčí*.

Studenti stojí na prostranství už velmi dlouho. Občas kolem nich proběhnou vyzábělé postavy v pruhovaných šatech, silně podobné voskovým figurínám. Stráže už nejsou v jejich blízkosti. Sledují je zpovzdálí. Přesto si nikdo nedovolí dřepnout či dokonce sednout. Několik předchozích varovných příkladů už všechny dostatečně poučilo. Nemilosrdný bodavý vítr se sice již utišil, avšak protivná vlhká mlha se jim usazuje na šatech. Všechno okolo, i na nich samotných, je nepříjemně vlhké. S mlhou na smrtelně unavené stojící hochy padá i nevlídná noční doba.

Bruno pozoruje, jak na jeho svrchníku kondenzuje voda. Sleduje nespočet drobných kapiček vody. Raději zavírá oči a posílá svoje myšlenky do krásné teplého slunného dne v Brně. Snaží si představit, že na obličeji cítí teplé sluneční paprsky. Ve vzpomínkách nyní hraje s přáteli Žankem, Piňdou, Ferym a Plánou kopanou na břehu řeky

Svratky. Z toho je zase s kamarády v chladivé řece, kde se hlučně strkají, potápějí a dělají blbosti. A už leží na dece v brněnských říčních lázních Riviéra s Eliškou bokem od lidí ve stínu velkého stromu. Nenápadně svou milou hladí a pusinkuje, ale jen tak, co veřejné místo dovolí.

„Ty, příteli, ještě, že jste mi dali to oblečení, jinak bych tu zmrz,“ povídá vděčně Brunovi s dloubnutím do něj Jindra. Toho to okamžitě ze snění uvrhlo zpět do reality.

„Žádný problém, Jindřichu, přece jsi nemohl být v pyžamu,“ utrousil Bruno.

„Se ví,“ přidal se dlouhán Honza a pokračoval dotazem ke Karlovi: „A čoveče, jak to, že vy někteří máte s sebou bágly a kufrý?“

„Nás zastihli v Brně na kolejích, řekli nám, ať se sbalíme na cestu. Kam, to nám neřekli. Ani nás teda nijak nepohlavkovali, jak tady... Já vůl si do kufru vzal i skripta, že se budu učit... S Brunem tady jsme v posledním ročníku práv. Už nás čekalo jen pár zkoušek. Když si pomyslím, že za pár měsíců jsem už měl dojednaný místo u nás v jedné firmě na právním oddělení...“ neměl daleko k pláči Karel.

„Karlos, no, jak nám tuhle povídal ten Sudeťák, tak budem opravdu spíš to hofno a ne práfnycy,“ děl Bruno, což všem okolo přihrálo alespoň hrstku úlevného smíchu v neveselé situaci. „Navíc, nevím, jestli jsi to už slyšel, ale Němci předevcírem na tři roky uzavřeli český vysoký školy, takže našich pět roků studia se vypaří do ztracena jako tuhle mlha ráno s prvním ranním sluníčkem.“

„Cože, Bruno, to nemyslíš vážně...? Opravdu? Není to v žertu? Že ty nás chceš rozveselit a rozptýlit. Ty to přeci tak skvěle umíš. Ne, sakra, Bruno, ty to myslíš vážně, že...“ dochází Karlovi, když se podíval do vážných tváří okolo něj stojících druhů.

Na chvíli se zase všichni ponořili do svých vlastních myšlenek a snažili se vše pro sebe zpracovat a usebrat se.

„Bruno, ale jestli jsme skutečně v tom jejich koncentračním táboře a je to tady takový, jak ti povídali ti tvoji příbuzní, tak Bruno, já to tady nevydržím, já to nepřežiju. Já nejsem tak silnej jako ty,

já jsem slaboch. Prostě mačinka, jak se u nás říká... Vzpomeň si, jak jsme v Brně plavali, jak jsem rači ty naše závody vzdal... Víš, Bruno, jak jsme měli jet do tej Prahy na ten Opletalův pohřeb. Já měl jet s tebou a Mášou přece taky,“ šeptá s chvějící se bradou Karel Brunovi. „Víš, já jsem nemohl, já měl takovej děsnej strach, že jsem rači Máše řekl, že mám zápal plic, abych nikam nemusel ject... Já jsem děsnej zbabělec, já mám děsnej strach...“ zlomil se Karlovi hlas a více již nebyl schopen mluvit.

Se slovy: „Karle, to nevadí, nic se neděje, všichni máme hroznej strach...“, objal Bruno přítele a nějakou chvíli setrvali v objetí. Chce Karla i sebe utěšit, ovšem strach vibruje jeho vlastními vnitřnostmi. Sám cítí, že více strachu už neunes, že už více nezvládne.

Žádné další rozkazy nepřichází. Úmorné stání v chladné noci pokračuje a vysává z každého poslední zbytky sil. Nadcházející zima se prozatím připomíná pouze velmi chladnou nocí. Nesněží, řádně ani zatím nemrzne, ale neboží čeští studenti již mají svoje bolavé srdce a duše celé zasněžené a zmražené.

Již moje oko v jeho oku tkvělo, on jak by zhrdal pekla mukou
zcela, výš zvedal prsa svá i svoje čelo.

– *Peklo, Dante Alighieri* –

Bruno je ve skupině, kterou si z obřího půlkruhového prostranství velikosti většího fotbalového hřiště odvádějí pruhované vyhublé postavy s černými kruhy pod očima jako první. Jejich jasně formulovaná slova: „Vítejte v koncentračním táboře Sachsenhausen,“ jim jen potvrdila, co už tušili, ale stále nechtěli přijmout. Nepřijímala se o nic lépe, ani když byla pronášena v jejich mateřském jazyce českém. Později se dozvědí, že mátohy zvěstující jim bolestnou skutečnost jsou bývalými významnými politiky první Československé republiky.